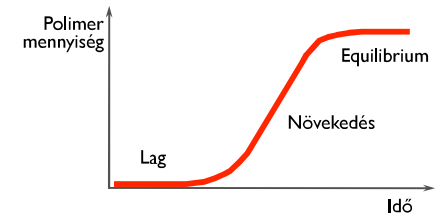

TOVÁBBI EGYENSÚLYTÓL TÁVOLI FOLYAMATOK

POLIMERIZÁCIÓ, ÖNSZERVEZŐDÉS, ECHANOENZIMEK,
FEHÉRJEGOMBOLYODÁS

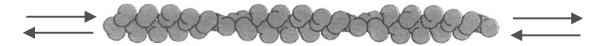
KELLERMAYER MIKLÓS

Polimerizáció

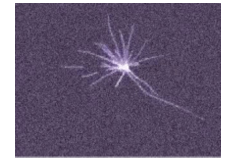

Polimerizációs egyensúlyok

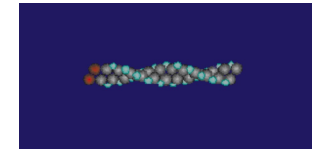
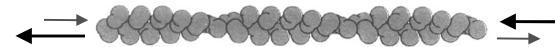
1. valódi equilibrium

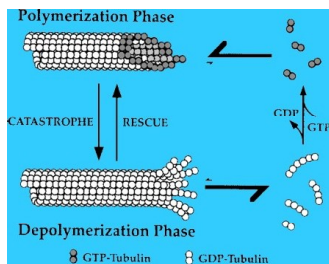
2. dinamikus instabilitás: folyamatos, lassú
növekedést követő katasztrofikus depolimerizáció

3. Treadmilling: taposómalom

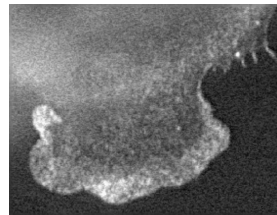

In vivo dinamikus instabilitás Mikrotubulusok

**CHO Cytoplasm
with
Centrosome**

In vivo treadmilling

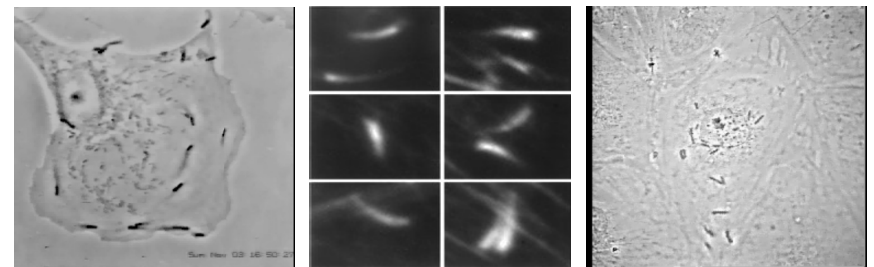

Aktin

GFP-aktin Speckle microscope

Motilitás aktin polimerizációval Intracelluláris patogének mozgása

Listeria monocytogenes

F-aktin jelölés phalloidinnal

Shigella flexneri

Motilitás aktin polimerizációval *In vitro* körülmények

Listeria Xenopus extraktumban

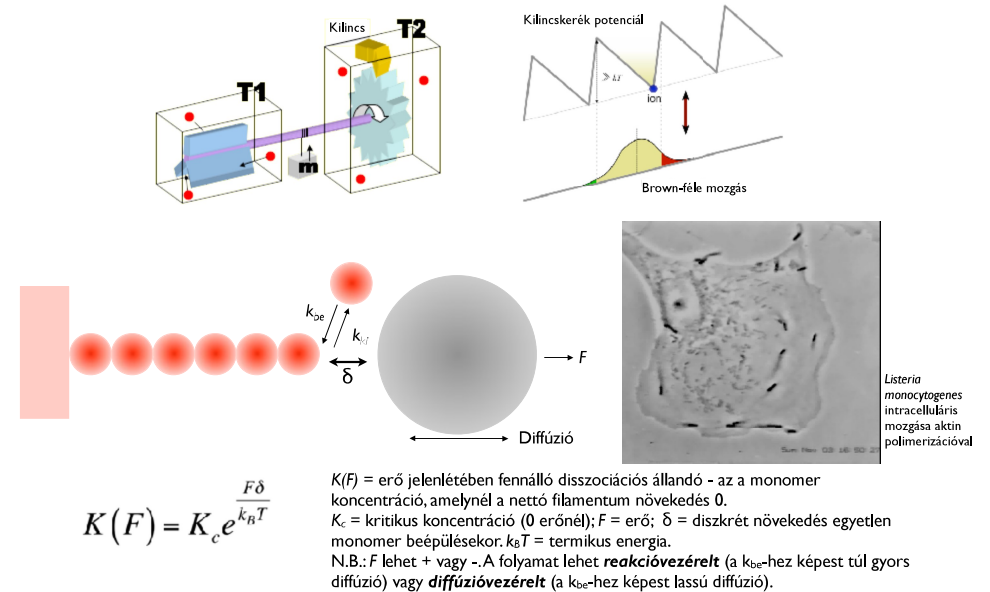
ActA-val aszimmetrikusan bevont mikrotubulus *Xenopus* extraktumban

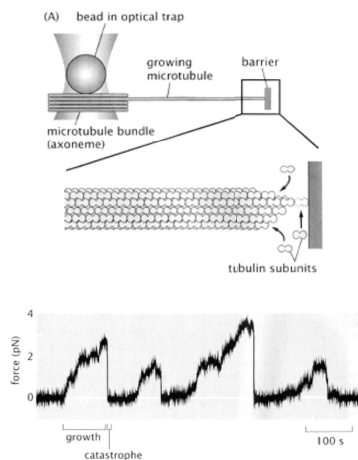
ActA-val szimmetrikusan bevont mikrotubulus *Xenopus* extraktumban

ActA: A protein expressed by the bacterium *Listeria monocytogenes* that is responsible for the "rocketing" motility of the bacterium throughout the eukaryotic host cell. In addition to other host proteins, ActA binds actin directly.

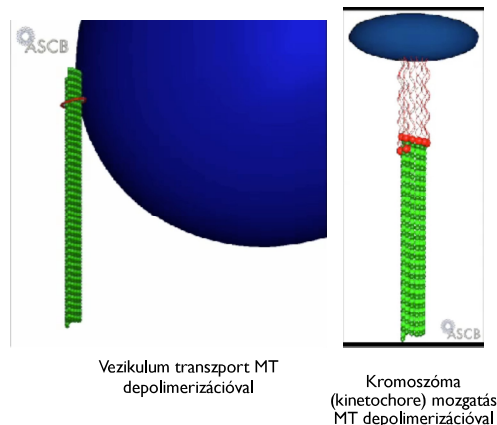
A diffúzió speciális esete: Brown-féle kilincskerék

Erőkifejtés polimerizációval

Erőkifejtés depolymerizációval

MCAK: MT-depolymerizáló kinezin

MCAK:

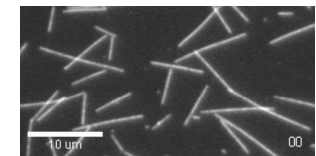
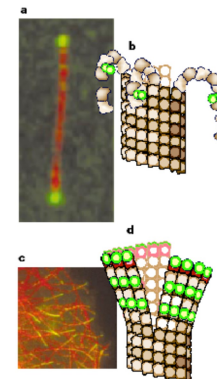
"Kinezin-13"

A MT + végéhez kötődik

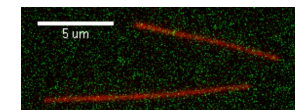
Diffúziós mechanizmussal keresi meg a + véget

ATP-t hidrolizál

MT depolymerizációt szabályoz ("katasztrófa-faktor")

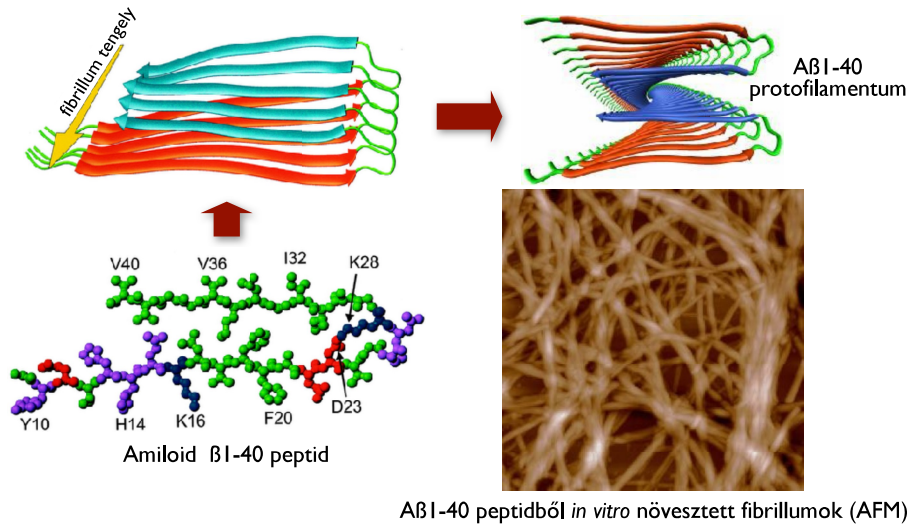
MCAK-indukált MT depolymerizáció

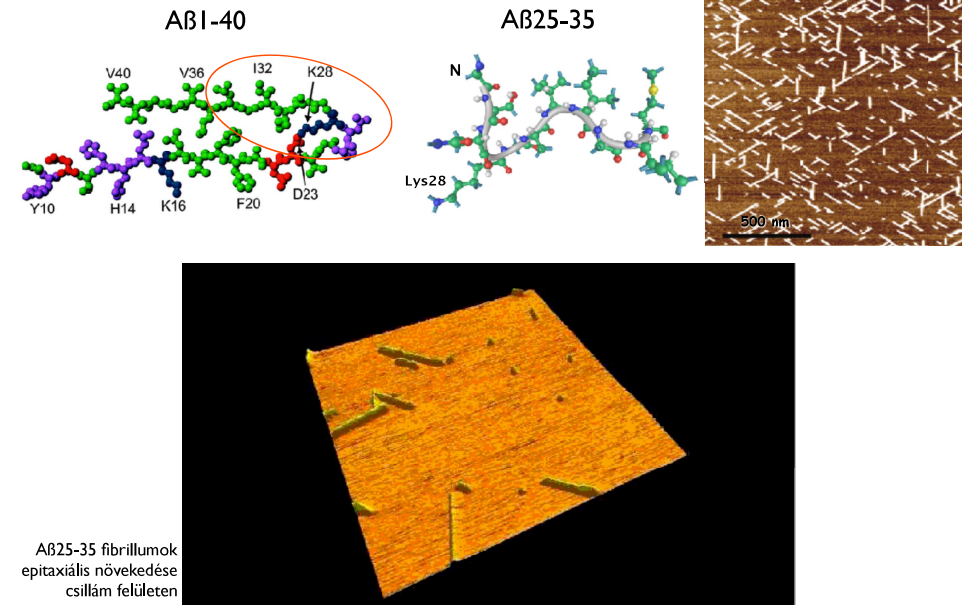
Diffúziós keresés a MT mentén (GFP-MCAK)

Önszerveződés, vezérelt polimerizáció

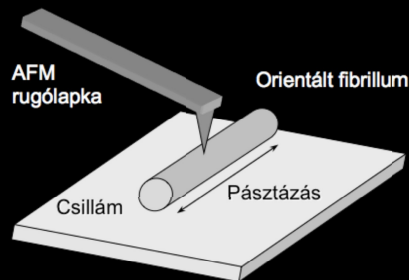
Amiloid β -fibrillumok: az Alzheimer plakkok fontos komponensei

Amiloid fibrillum epitaxiális növekedése

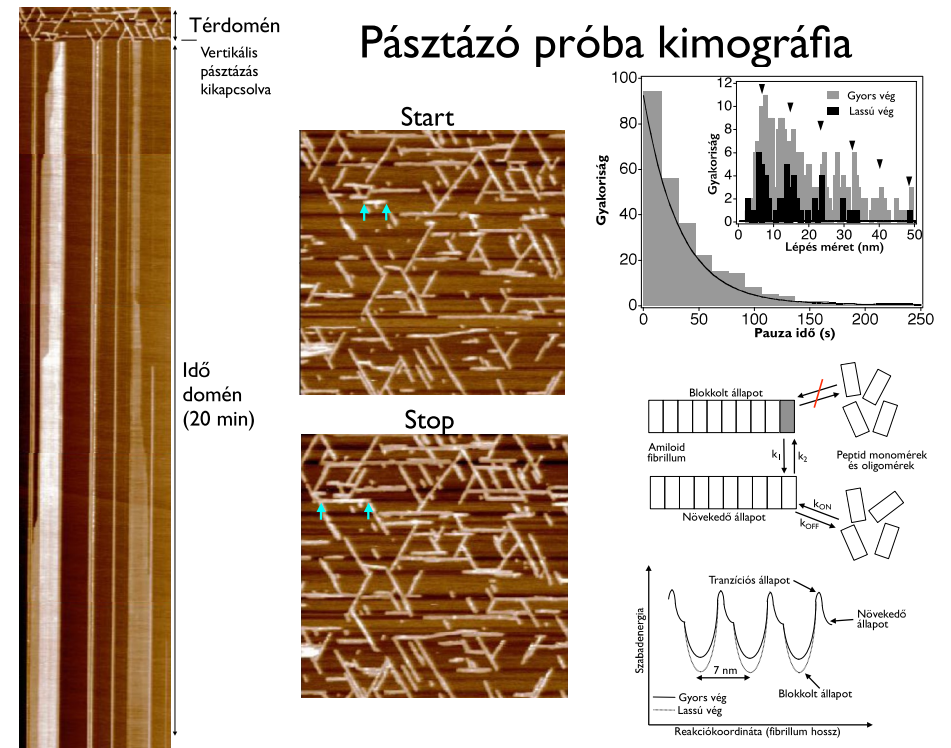
A katalizált fibrillum növekedés nano-skálájú mechanizmusa: pásztázó próba kimográfia

Térbeli felbontás: 1 nm

Időbeli felbontás: 300 ms

Pásztázó próba kimográfia

Motorfehérjék

1. Specifikus citoskeletális filamentumhoz kapcsolódnak (DE...)
2. Elmozdulást és erőt generálnak
3. Kémiai energiát használnak fel
4. Kémiai energiát közvetlenül alakítják mechanikai munkává (nincs közbülső hő- vagy elektromos energia)

Motorfehérjék alaptípusai

1. Aktin alapú

Miozinok: Konvencionális (miozin II) és nem-konvencionális Miozin szupercsalád (I-XXIV osztályok). Plusz vég irányába mozognak.

2. Mikrotubulus alapú

a. Dineinek: Ciliáris (flagelláris) és citoplazmáris dineinek.

A mikrotubulus mentén a mínusz vég irányába mozognak.

b. Kinezinek: Kinezin szupercsalád: konvencionális és nem-konvencionális. A mikrotubulus mentén a plusz vég irányába mozognak.

c. Dinaminok: MT-függő GTPáz aktivitás

Biológiai szerep: vakuoláris fehérjévalogatás (pinchase enzimek)?

3. DNS alapú mechanoenzimek

DNS és RNS polimerázok, vírus kapszid csomagoló motor, kondenzinek
A DNS fonal mentén haladnak és fejtenek ki erőt

4. Rotációs motorok

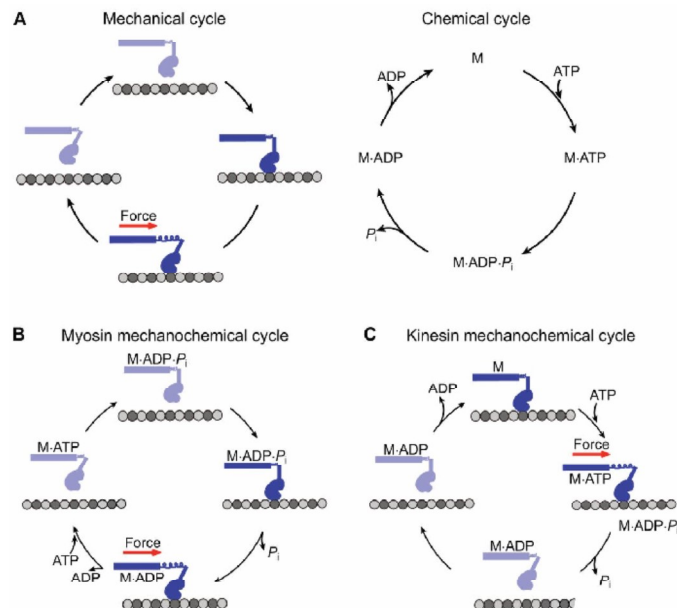
F1F0-ATP szintetáz

Bakteriális flagelláris motor

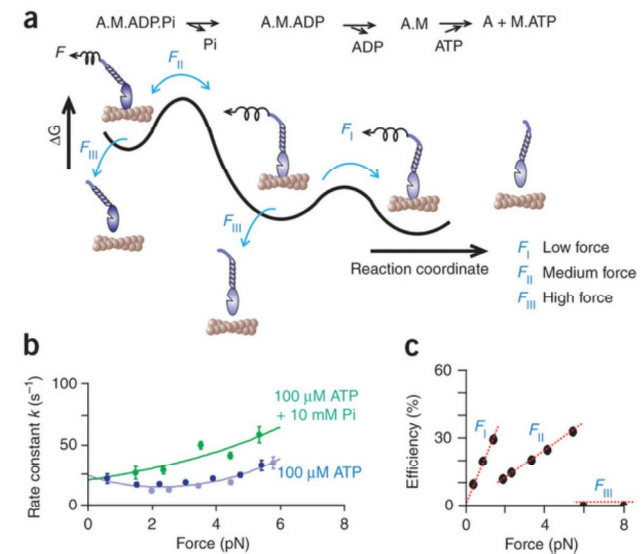
5. Mechanoenzim komplexek

Riboszóma

Ciklusos működés - “duty cycle” (munkaciklus)

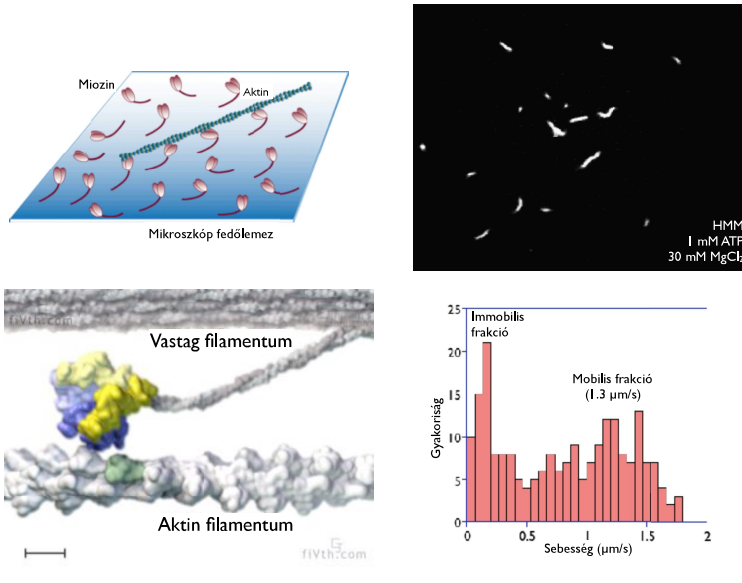

Energetika, kinetika, mechanika

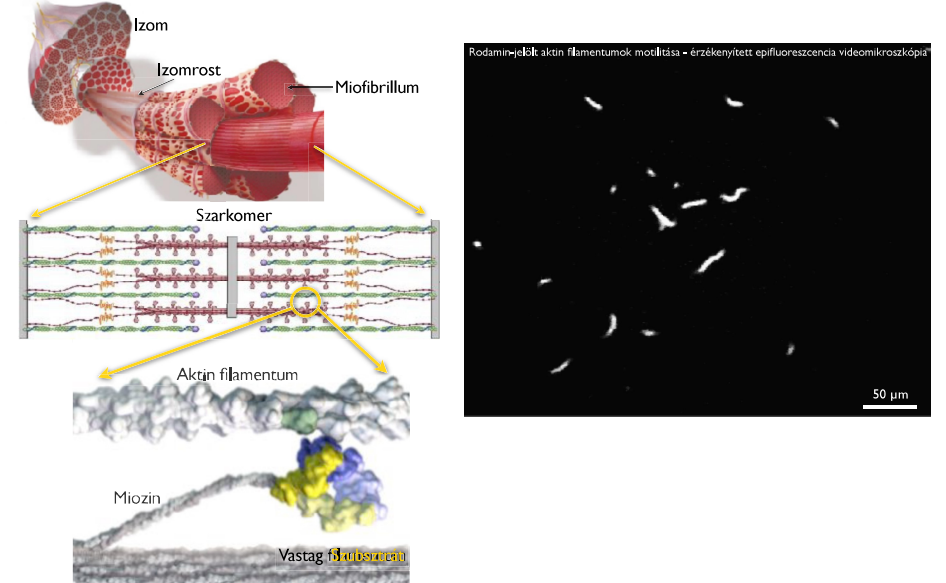

In vitro aktomiozin motilitás

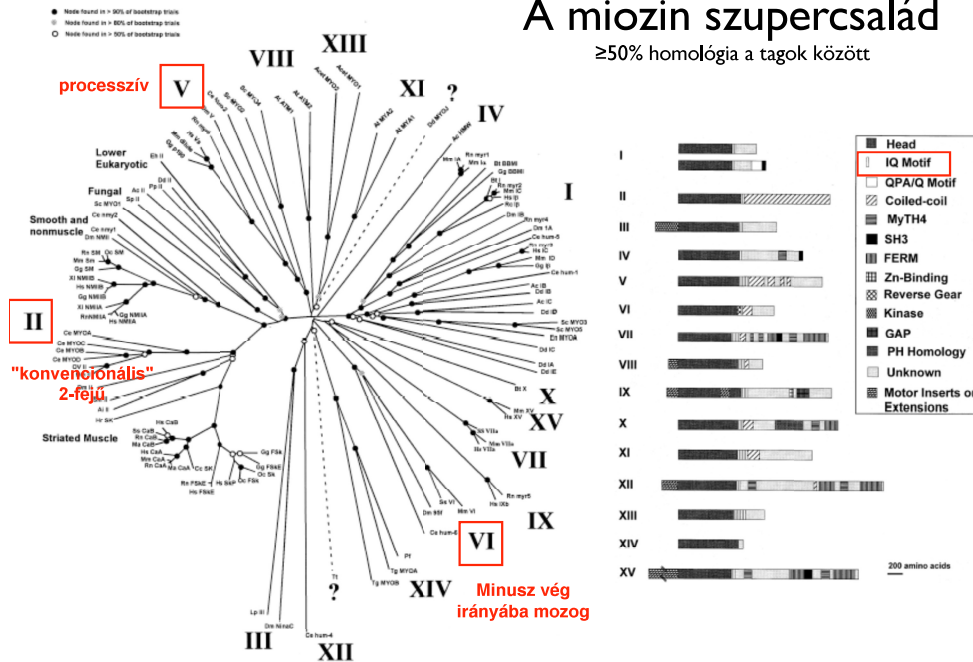

Miozin motorfehérje

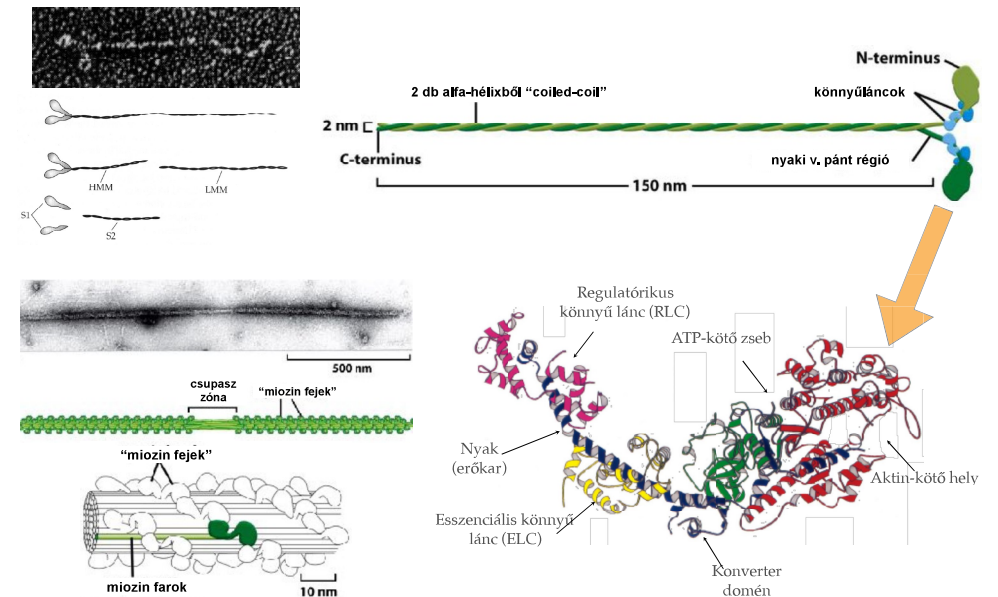

A miozin szupercsalád

≥50% homológia a tagok között

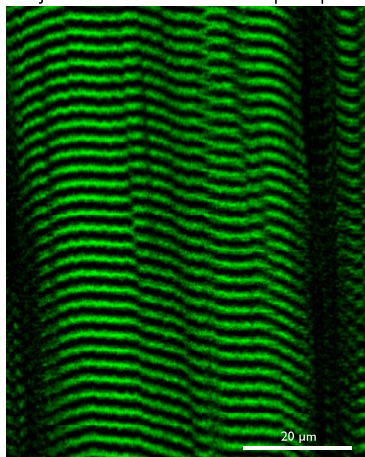

A miozin II

A miozin II molekulák vastag filamentumokká állnak össze

Jelöletlen izomrost 2P mikroszkópos képe

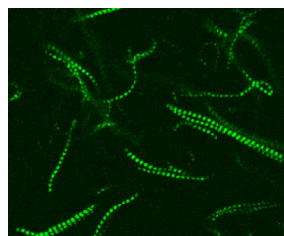

Jelforrás:
miozin
filamentum
helikális
szerkezete

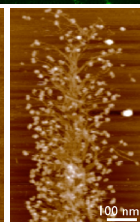
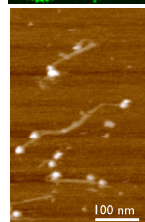
Gerjesztés:
1000 nm

Második
harmonikus
generálás
(SHG):
500 nm

20 µm

Jelöletlen
miofibrillumok
2P mikroszkópos
képe

Miozin
molekulák és
vastag
filamentum
AFM képe

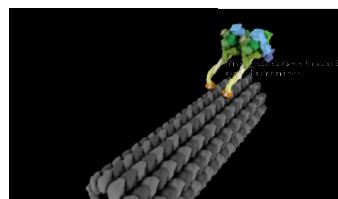
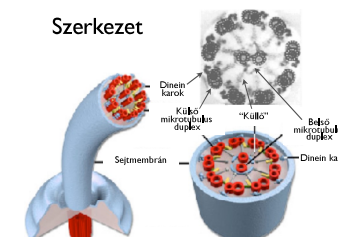
100 nm

100 nm

Dineinek

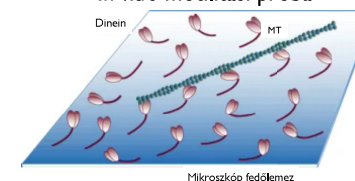
Típusok: axonemális és citoplazmáris. Sok alegységes fehérjék (Mr~500 kDa). A minusz vég irányába mozognak. Koordinált működésük meghajlítja a ciliumot.

Szerkezet

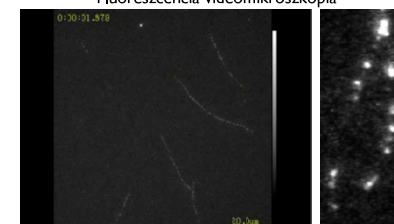
"Részeg tengerész" lépegetési
mechanizmus

Biomolekuláris funkcionális modell:
"In vitro motilitási próba"

Mikroszkóp fedőlemez

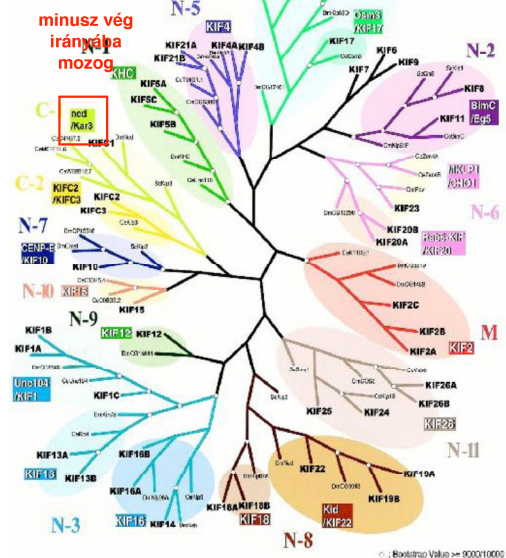
Fluoreszcencia videomikroszkópia

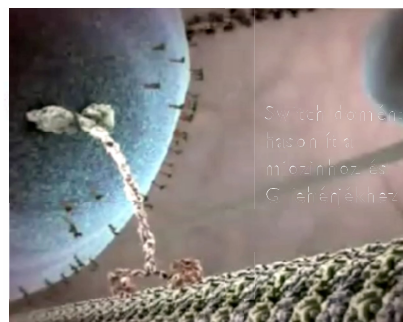
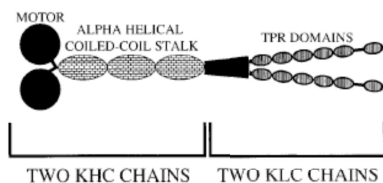
Mikrotubulus mozog a dineinen

Dinein mozog a mikrotubuluson

The Kinesin Superfamily

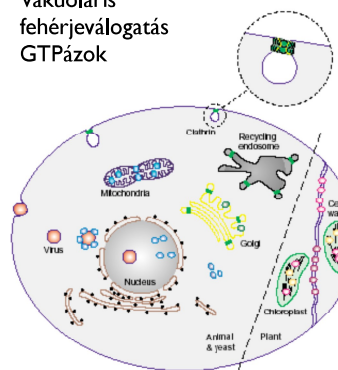

Processzív motorok.
Plusz vég irányába mozognak.
Vesicular transport

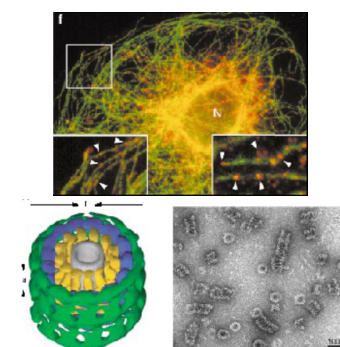

Dinaminok

Vakuoláris
fehérjevalogatás
GTPázok

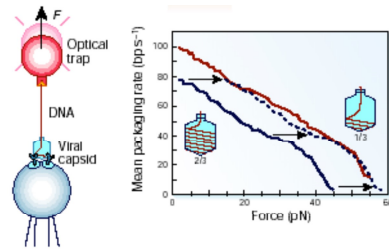
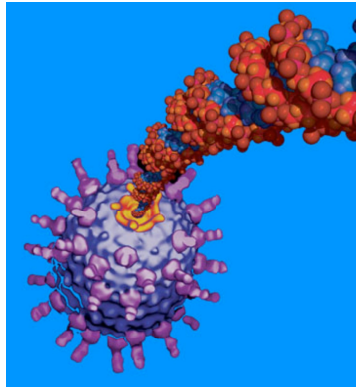
Protein	Localization	Function	Self-assembly
Dynamin	Plasma membrane (rafts), coated pits, Golgi, endosomes	Vesicle formation, fusion	+
Vps1	Plasma membrane	Vesicle formation and transport	Unknown
Drp1/Drp1GDP	Mitochondria outer membrane	Mitochondrial fission & morphology	+
Mag1/Atg18/COP1	Mitochondria inner or outer membrane, or matrix	Mitochondrial morphology	Unknown
Phragmoplastin	Cell wall	Membrane morphology	+
ACL1	Cell wall, chloroplast	Membrane biogenesis	+
ACL2	Chloroplast	Chloroplast morphology	Unknown
Vsp1	Cytoplasm	Antiviral activity	+
Mx	Cytoplasm, nucleus	Antiviral activity	+

"pinchase" funkció

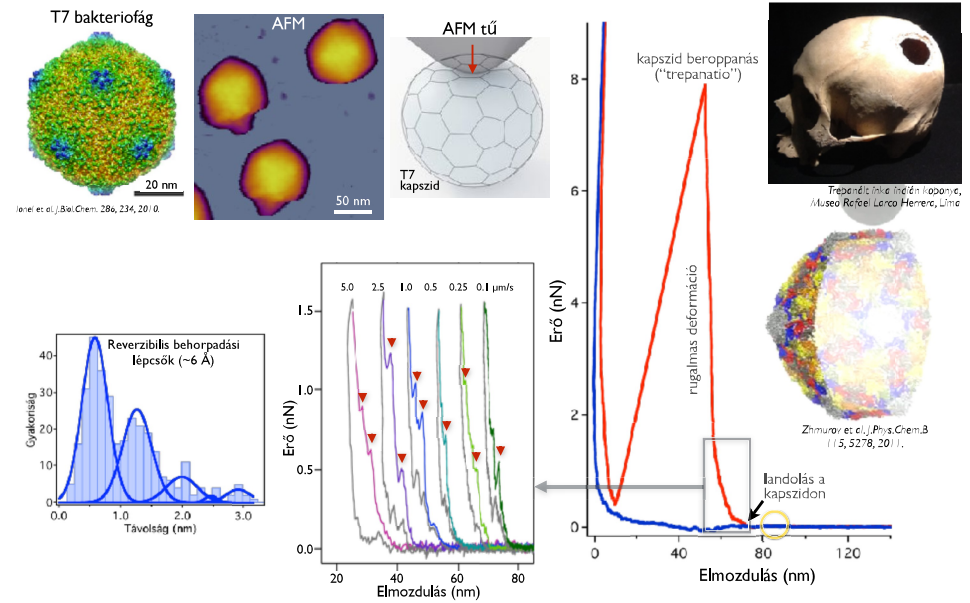

Vírus portális motor Különleges DNS motor

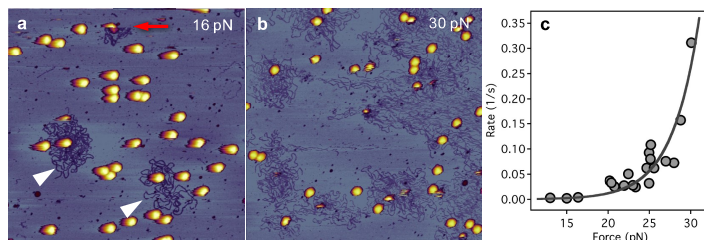
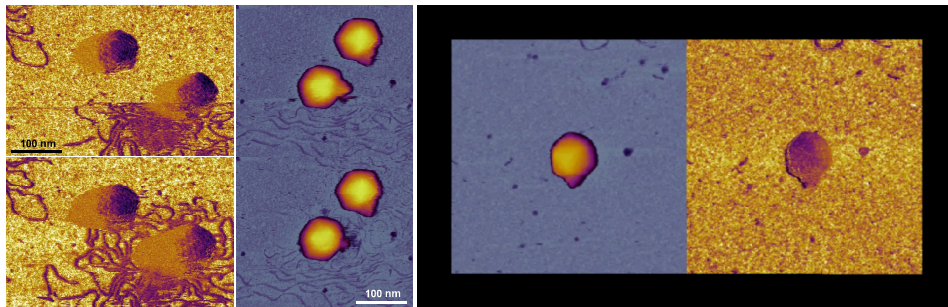

$\phi 29$ bakteriofág portális motor

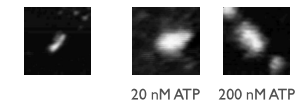
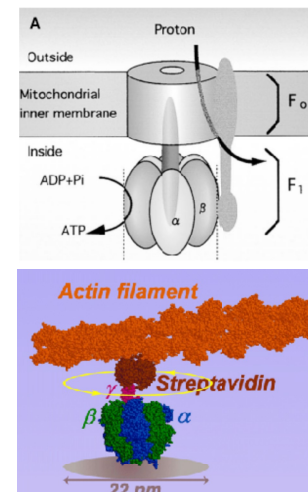
Vírus kapszid mechanikai beroppantás - irreverzibilis folyamat

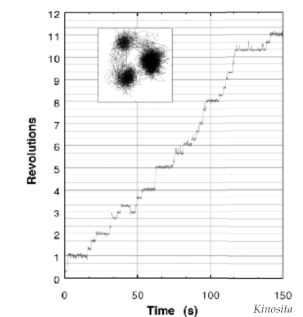
Mechanikailag vezérelt DNS kilökődés a T7 fágból

ROTÁCIÓS MOTOROK I: F1F0-ATP SZINTETÁZ

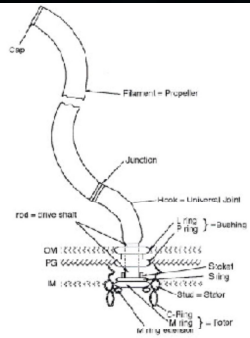
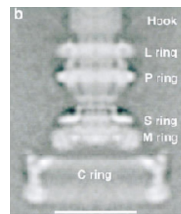
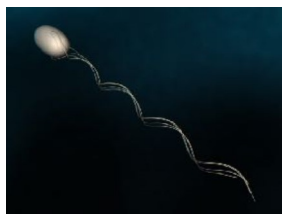
Diszkrét 120° rotációs lépések

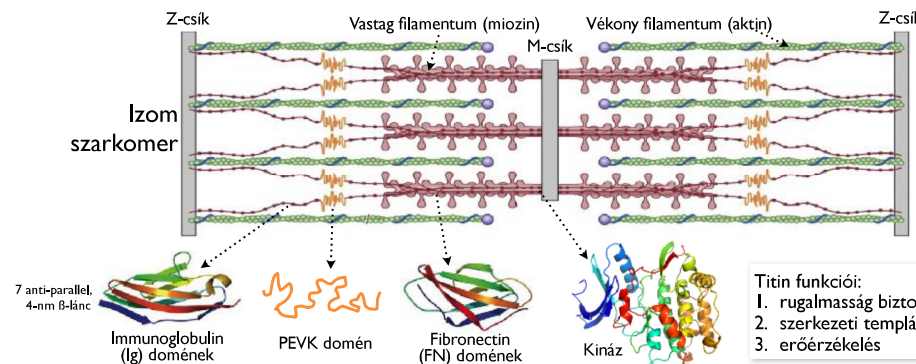
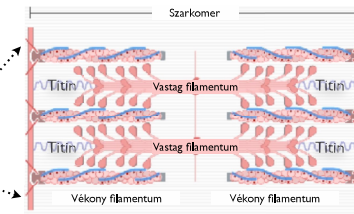
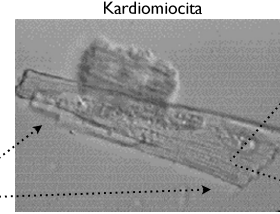
ROTÁCIÓS MOTOROK II:

Bakteriális flagellum motor

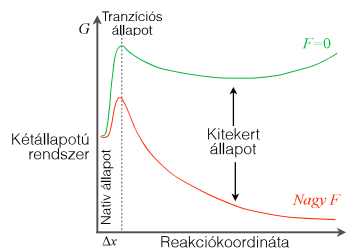
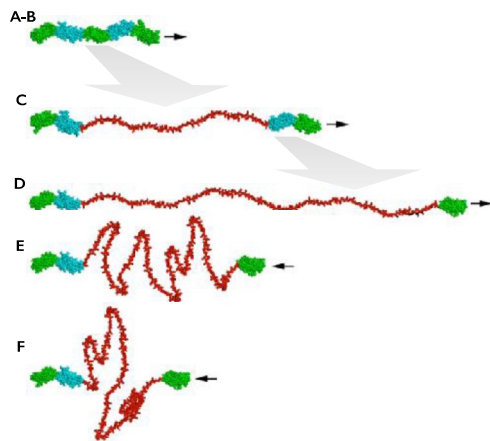
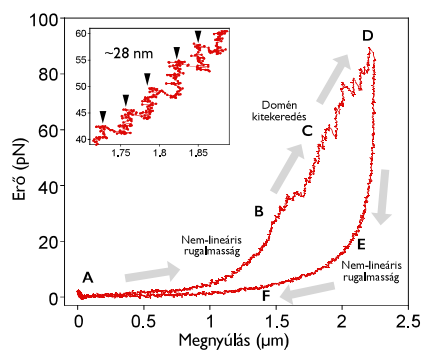
Fordulatszám: > 20000 rpm
Fogyasztás: 10^{-16} W
Hatásfok: > 80%
Energiaforrás: protonok

Erővezérelt fehérjegyombolyódás: A titin óriás izomfehérje nanomanipulálása

Titin funkciói:
1. rugalmasság biztosítása
2. szerkezeti templát
3. erőérzékelés

Erőhatásra a titin kitekeredik

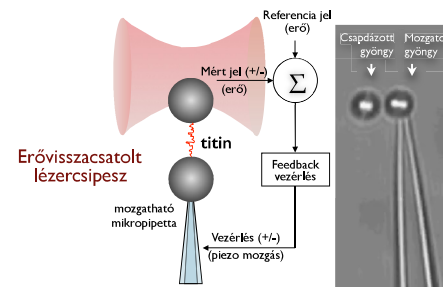
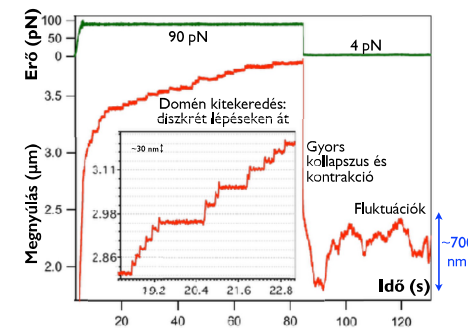
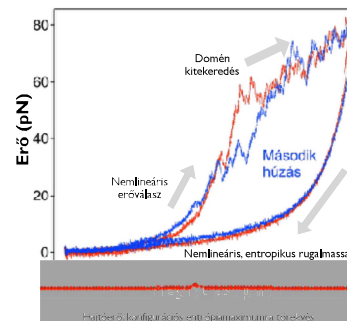
Erővezérelt domén kitekeredési sebesség:

$$k_F = k_0 e^{F\Delta x / k_B T}$$

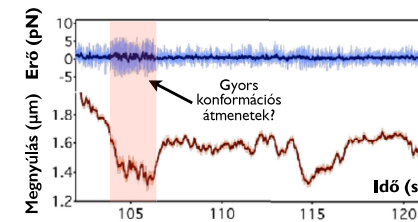
k_0 : spontán kitekeredési sebesség

Domén kitekeredés:
1. minden vagy semmi elv szerint
2. nyilvánvaló intermedier nélkül
3. mechanikai stabilitás által diktált hierarchia szerint

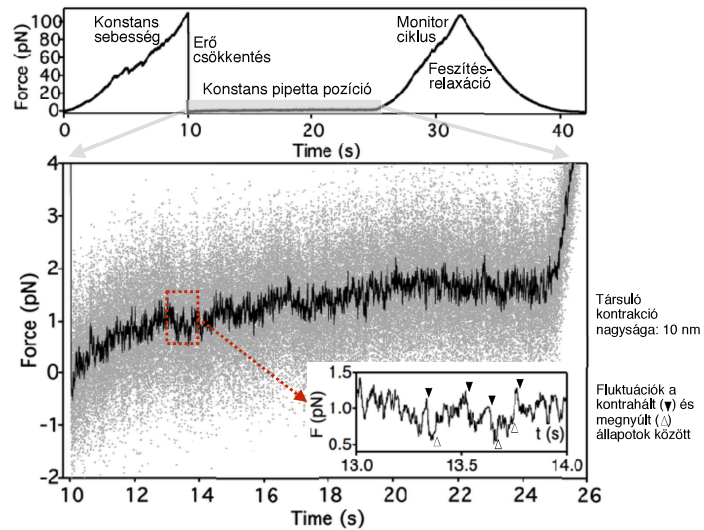
Hogyan “kontrahál” a titin?

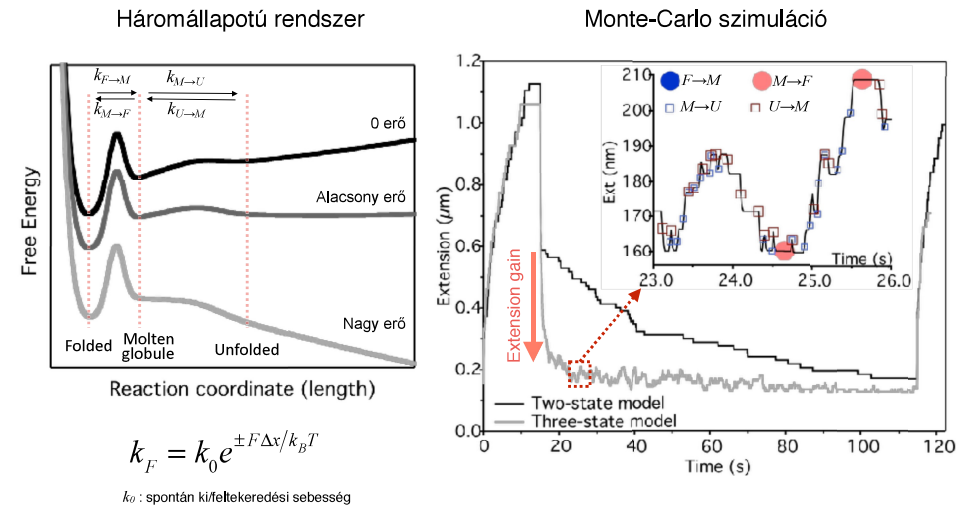
A fluktuációk nem magyarázhatók kétállapotú rendszerrel

Gombolyodás közben a titin erőt fejleszt

A fluktuációk megmagyarázhatók egy molten-globule (olvadt gombóc) köztes állapottal

Mi lehet az olvadt gombóc szerkezete?

